

Prof. Dr. M. Orhan Okay'ın Akademik Kimliğinin İnşası ve Eserleri

The Constraction of Prof. M. Orhan Okay's
Academic Identity and His Works

Maksut YİĞİTBAŞ*

Sefa ÇELİKÖRS**

Öz

Kişiliğin oluşumunda genetiğe dayalı birtakım kodlar etkilidir. Ancak gelişmesinde sosyal ve çevresel şartlar oldukça önemlidir. Hippolyte Taine'nın eleştiri yaklaşımında dayandığı “ırk, zaman ve çevre”yi içine alan temellendirme, edebiyat kadar edebiyatçılar için de geçerli bir olgudur. Orhan Okay, doğrudan şair veya yazar olmasa bile şahsiyeti ve akademik kimliği Taine'ın nazariyesiyle anlaşılacak kertede anlamlar içeren bir Hocadır.

Orhan Okay'ın meraklı, sorgulayan yönüne çocukluğunda kazandığı okuma tutkusu, talihin yol göstermesiyle şekillenir. Lise yıllarında tanıştığı Nurettin Topçu'dan Anadolu sevgisi ve yararlı olma anlayışını kazanırken Prof. Dr. Mehmet Kaplan'dan da bilim adamı kimliğini edinir. Sıradan bir akademisyen olma yerine edebiyatçı yönünü ön plana çıkaran eserler kaleme alır. Çalışmalarında bilim adamı dikkati ve titizliği ile eserlerini bilgi yumağına dönüştürmez. Edebî dili ve akıcı üslubu zaman içerisinde bilimsel ve kültürel nitelikli eserler yazmasını zemin hazırlar. “Necip Fazıl- Sıcak Yarada Kezzap”, “Balat”, “Bir Başka İstanbul” ve “Kâğıt Medeniyeti” onun bilim adamlığını ve sanatkârane yönünü gösteren eserlerdir.

Anahtar Kelimeler: Prof. Dr. M. Orhan Okay, üniversite, bilim adamı, sanatçı.

* Yrd. Doç., Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, Kırşehir, maksut@ahievran.edu.tr

** Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, sefacelikors@gmail.com.

Abstract

Certain codes based on genetic have an affect when identity is built. In addition, social and environmental factors are also at play. The basis which Hippolyte Taine based his criticism with “race, time and environment”, is a real concept for literature as well as those who are interested in literature. Although Orhan Okay is not directly a poet or a writer, his personality and academic identity are on a level which can be understood by Taine’s point of view.

Orhan Okay’s curious, investigating sides earned him a passion for reading in his childhood, which happened through guidance of destiny. While developing a love for Anatolian people and mind of being useful from Nurettin Topçu, whom he met in his high school years, he also developed his scientist identity through Prof. Mehmet Kaplan. Instead of being an ordinary scholar, he created works which show his love for literature. In his works, with his scientist attention and rigor he avoids turning them into simple piles of information. His literary use of the language and his fluent tone sets the base in which he writes his scientific and cultural works. “Necip Fazıl- Sıcak Kezzap” and “Kağıt Medeniyeti” are some of his works which demonstrate his scientific and artistic side.

Key Words: Prof. Dr. M. Orhan Okay, university, scientist, artist.

Prof. Dr. Orhan Okay, şahsiyeti kadar ilim adamı kimliği ile de Türk insanına ve akademisine ilham olan bir erdem abidesidir. Meslek olarak edebiyat ilmini tercih etmesi doğrudan ya da eserleri yoluyla talebesi olanlar için bir şans olduğu kadar ardında bıraktığı değerli çalışmalarıyla gelecek kuşaklara aktarılacak bir değer olarak kalacaktır. İlmî çalışmalarında daha çok farkındalık oluşturmaya çalışan Orhan Okay, üzerinde yoğunlaştığı edebî meseleleri, kimlikleri olabildiğince tarafsız bir bakış açısı ve yapıcı yaklaşımla değerlendirmeye çalışır. İlgilendiği konu ve şahsiyetlerin daha önce dikkat çekilmemiş, özgün birer araştırma konusu olmalarını, onun bu husustaki dikkatine bağlamak doğru olacaktır. Nitekim bu bağlamdaki yaklaşımı düşünce ve tenkit tarihinin dehlizlerinde kalan Beşir Fuat’ın tanınmasında ön ayak olur. İki medeniyet arasında mutavassıt bir dünya inşa eden Ahmet Mithat Efendi üzerine çalışır. Mürteci olarak yaftalanan, yadsınan Mehmet Akif ve sabık şair olarak suçlanan Necip Fazıl’ın üniversite camiasına tanıtılmasında önemli rol oynar. Özellikle Mithat Efendi ve üniversiteden hocası Ahmet Hamdi Tanpınar üzerine yaptığı çalışmalar, her iki edebiyatçı üzerine yapılan onlarca esere ilham olur.

Hem iyi bir insan hem de iyi bir Hoca olarak dünyadaki sergüzeştini tamamlayan Orhan Okay Hoca, 26 Ocak 1931 tarihinde İstanbul’un Balat semtinde dünyaya gelir. Fatih’in arka taraflarında yer alan Balat, kendileri için ayrı bir öneme sahiptir. Bu yüzden Balat’ı kenar mahalle yerine semt olarak adlandırmak daha doğru olur. 1860’lı yıllarda İstanbul’a yerleşen Arapgirli bir baba tarafına sahip olan Orhan Okay’ın annesi, Erzurum’dan

İstanbul'a yerleşmiş bir ailedendir. Doğduğu mahalle, Balat'ın geçmişi, Bizans dönemine kadar uzanır. 2009'da yayımladığı, semt ve şehir monografisi olan "Balat"ta semtin tarihini, çocukluk dünyasında bıraktığı intibaları anlatır. Adını Rumca saray anlamındaki "palation"dan alan Balat, İstanbul'un en eski yerleşim alanlarından biridir. Burada komşuluk, günlük yaşamın vazgeçilmezleri arasındadır. Okay, birbirlerine saygılı olan ve paylaşmayı seven bir mahalle kültürü içinde yetişir. Yaşadığı semtin sosyal dokusu ve mimari özellikleri toplumun yaşam tarzıyla örtüşür. Bu birliğin en büyük sebebi, insanların içinde yüzyıllardır yaşadığı görgü, gelenek ve birbirlerine duydukları dinî hoşgördür. Mütevazı semtin sakinleri ölüm, düğün, bayram ve daha birçok sosyal durumda aynı duyguları paylaşırlar. Orhan Okay, çocukların kendi oyuncaklarını kendilerinin yaptığı karagöz, orta oyunu ve daha birçok kültürel etkinliklerin olduğu bir dönemde çocukluğunu idrak eder. Okaylar, Balat'ta ailece Tatar ve Arnavut gibi etnik tebaaya mensup kişilerle ahablık kurarlar. Yaklaşık altı yüzyıl ömür süren Osmanlı devleti, yerini başka bir devlet düzenine bırakmasına karşın, semtin "çok uluslu" yapısı, sevgi ve paylaşım eksenli olarak devam eder. Abdullah Uçman, hoşgörülü, ılımlı bir şahsiyete sahip olan Orhan Okay Hocanın çelebi mizacının oluşumunda Balat'ın etkili olduğu görüşündedir.

İlkokula, I. Dünya Savaşı'nda göçmenlerin iskâmı için kullanılan ve 1921'de okula dönüştürülen tek katlı Taş Mektep'te başlar. Okuma ve öğrenme merakı, gelecekteki kimliğinin henüz çocukluğunda tebarüz eden iki önemli özelliğidir. Ablası Melahat Hanım ve amcası çocukluk yıllarında kişiliğinin oluşumuna katkı sağladılar. Ablası okuma alışkanlığının, amcası ise dinî tecüssüsünün uyanmasında rol oynar. Orhan Okay, amcasından Elifbâ ve Kur'an-ı Kerim dersleri alır ve Arap harflerini çok küçük yaşlarda öğrenir. On beş yaşında ise amcasının vasıtasıyla tasavvuf ehli olan Nakşî Şeyhi Abdülaziz Bekkine'yle tanışır. Orhan Okay bu öğrenimleriyle birlikte mizacını oluşturacak olan kişilerden etkileşimini devam ettirir. Abdülaziz Efendi ve daha sonra liseden öğretmenleri olan Celâlettin Ökten aracılığıyla tasavvuf terbiyesi ve kültürünü artırır. Çocukluk yıllarında annesi ve ablasıyla gittiği Kapalıçarşı ve yakınındaki sahaflar çarşısına daha sonra Bâbüâli eklenir. İlk ve ortaokul yıllarındaki okuma azmiyle kendisini mütemadiyen geliştirir. Ortaokulu Edirnekapı Ortaokulu'nda okur. Sonrasında Vefa Lisesi'ne kaydolur. 1950'li yıllarda Vefa Lisesi, Celâl Hoca (Ökten), Reşat Ekrem Koçu, Behice Kaplan, Ali Nüzhet Göksel ve Nurettin Topçu gibi kendi sahalarında önemli ve değerli insanların hocalık yaptığı bir okuldur. Nurettin Topçu, onu etkileyen isimlerin başında gelir.

Lise öğretmenleri arasında Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın eşi Behice Kaplan da bulunmaktadır. Behice Hanım, onu edebiyat alanında etkiler ve eşiyle tanıştıır. Orhan Okay bu yıllarda, biraz da hocası Behice Hanım dolayısıyla, üniversitede Türk Dili ve Edebiyatı tahsili yapmayı düşünür. Ancak lise son sınıfta felsefe derslerine giren Nurettin Topçu'yu tanıdıktan sonra bu niyetinden vazgeçer ve felsefe eğitimi almayı planlar. Bu yıllarda edebiyatla bağı güçlenen Orhan Okay, gazete ve dergilerde yayımlanan Yahya Kemal'in şiirlerini takip eder ve defterine kaydeder. Nitekim bu

defteri edebiyat öğretmeni Behice Kaplan, derslerini teftişe gelen bakanlık müfettişi Reşat Güntekin'e gösterdiğinde, yazısının güzelliğinden ötürü, Çalı Kuşu yazarından övgü alır.

Nurettin Topçu'nun etkisinde kalan Orhan Okay, liseyi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi'nde Felsefe Bölümüne kayıt yaptırır. Bu yıllarda Felsefe Bölümünde Von Aster, Mustafa Şekip Tunç, Halil Vehbi Eralp, Macit Gökberk gibi alanın bir kısmı daha sonraki yıllarda isim yapacak büyük hocaları ders vermektedirler. Ancak ailesinin maddî durumu dolayısıyla fakülteden mezun olunca öğretmenliği garantilemek için, tahsilini Yüksek Öğretmen Okulu talebesi olarak fakülte ile birlikte yürütme söz konusu olur. 1950-1951 eğitim yılının ikinci sömestrinde kaydını felsefeden alıp Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yaptırır. Orhan Okay, şanslı bir öğrencidir. Okulda ve yakın çevresinde birçok önemli isimlerin öğrencisi olur. Böylelikle gittiği Türk Dili ve Edebiyat bölümünde de devrin önemli şahsiyetlerinden dersler alır. Bölümde Reşit Rahmeti Arat, Ahmet Hamdi Tanpınar, İsmail Hikmet Ertaylan, Ali Nihat Tarlan, Ahmet Caferoğlu, Mecdut Mansuroğlu, Mehmet Kaplan, Sadettin Buluç, Abdülkadir Karahan gibi hocalar vardır. Ayrıca ek sertifika aldığı Tarih Bölümü'nde Mükrimin Halil Yınanç, Arap-Fars Dili ve Edebiyatı'nda Ahmet Ateş, Sanat Tarihi Bölümü'nde de Mazhar Şevket İpşiroğlu, Oktay Aslanapa ve Semavi Eyice gibi sahasında çok önemli olan hocalardan dersler alır. Yüksek Öğretmen Okulu'nda ise edebiyat tarihçisi Nihat Sami Banarlı vardır.

Orhan Okay'ın etkilendiği kültürel çevrelerden birisi de İstanbul Kültür Ocağı olan Milliyetçiler Derneği'dir. Burada hocası Nurettin Topçu vasıtasıyla Rahmi Eray, Remzi Oğuz Arık, Fethi Gemuhluoğlu, Ferruh Bozbeyli, Cahit Okurer, Nevzat Yalçıntaş, Faruk Kadri Timurtaş ve Muharrem Ergin ile tanışır. Halim Özyazıcı'dan hat dersleri alır, Fatih Camii'nde Mesnevî dersleri veren Tahir Olgun'un sohbetlerini de fırsat buldukça takip etmeye çalışır. İlk yazılarını Turgut Atasoy'un çıkardığı ve Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Mümtaz Turhan, Semavi Eyice, Ömer Faruk Akün, Faruk Kadri Timurtaş, Muharrem Ergin gibi hocalarının yazdığı dönemin sanat, edebiyat ve kültür dergilerinden olan İstanbul (1953-1957) dergisinde yayımlar. 1955 yılında üniversiteden mezun olduğunda, tercih etmek durumunda kalacağı üç seçenek karşısında belirir. İlki Mehmet Kaplan'ın Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü için yaptığı asistanlık teklifi, diğeri Edebiyat Fakültesi bünyesinde kurulan İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nde Prof. Dr. Fuat Sezgin'in asistanlık önerisi, sonuncusu ise Anadolu'da öğretmenlik. Mehmet Kaplan, Edebiyat Bölümünde asistanlık için hocası Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Avrupa'dan dönmesi gerektiğini düşününce Orhan Okay, İslâm Araştırmaları Enstitüsü için Fuat Sezgin'den gelen asistanlık teklifine yönelir ve yapılan sınavı kazanır. Ancak Yüksek Öğretmen Okulu'nda okumasından ötürü Millî Eğitim Bakanlığından asistanlığa geçiş onayı alamaz. Böylece geriye öğretmen olma seçeneği kalır ve Artvin'e edebiyat öğretmeni olarak atanır.

Güç koşullarda ulaştığı Artvin'de çok güzel günleri olur. Askerliğini Polatlı Topçu Okulu'nda aldığı eğitim ve akabinde Merzifon Astsubay Okulu'nda eğitmen olarak tamamlar. Askerlik sonrası Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi'ne tayini çıkar. Diyarbakır'da bir buçuk yıl kalan Orhan Okay, son görev yerinden hoşnut kalmaz. Erzurum'da yeni kurulmakta olan Atatürk Üniversitesi bünyesinde açılan Edebiyat Fakültesi'nin kurucu dekanı Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın daveti üzerine Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan olarak girer. İdealist kimliğini Nurettin Topçu'dan, ilim adamı disiplinini hocası Mehmet Kaplan'dan alan Orhan Okay, Atatürk Üniversitesinde 1963'te doktor, 1975'te doçent, 1988'de ise profesör olur. 1959'da başlayan Erzurum'daki Hocalığını 1994 yılından itibaren Sakarya Üniversitesinde sürdürür. Buradaki görevini iki yıl yürüttükten sonra emekli olur. Erzurum'dan İstanbul'a geldiği 1994 yılından vefatına değin Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nin Bağlarbaşı'ndaki merkezinde çalışmalarını sürdürür.

1962 yılında tamamladığı ancak 1971 yılında Atatürk Üniversitesi'nde basılan “Abdülhak Hamid'in Romantizmi” Orhan Okay'ın ilk akademik çalışmasıdır. Dönem itibarı ile akademik evrelerde yüksek lisans sürecinin bulunmadığı düşünülürse, bu çalışma yüksek lisans tez çalışması olarak düşünülebilir. Vefa Lisesi'nden hocası olan Behice Kaplan'ın ruhuna ithaf edilen bu eseri beş bölümden oluşur. Birinci bölüm Tabiatın İdrâk ve Tefsiri, ikinci bölüm Objesiz Tahayyül, üçüncü bölüm Muhayyilenin Patolojik Tezahürleri, dördüncü bölüm Rüyalar, beşinci bölüm ise Muhayyilenin Zaman ve Mekân Mefhumlarını Aşması'dır. Abdülhak Hâmid Tarhan'ın romantiklerin etkisinde geliştirdiği sanatı üzerine yoğunlaşan Okay, Şair-i Azam'ın rüyalarının, hayallerinin ve hepsinden önemlisi yaşantısının sanatına etkisini anlatır. Çalışmanın netice bölümünde şunları kaydeder: “Bu tetkikimizden çıkan neticeyi kısaca anlatmak icap ederse: 1. Hamid'in en küçük muharrikle muhayyilesi harekete gelen bir mizacı vardır. 2. Sahip olduğu Doğu kültürü onun muhayyilesini besleyen kaynaklardan biri olmuştur. 3. Garptan tanıdığı romantik şair ve muharirler de onun bir hâyaller dünyası yaratmasını teşvik eden âmiller arasına girmiştir.”¹

Orhan Okay'ın Türk edebiyatına ve düşünce dünyasına kazandırdığı en önemli çalışmalarından birisi Beşir Fuad'dır. Doktora çalışması olarak hazırladığı bu eser ile Tanzimat dönemi fikir ve edebiyatçılarından, ilk Türk pozitivist ve materyalisti olan Beşir Fuad'ı Türk aydınlarına tanıtır. Bileklerini keserek intihar eden ve ölüm anını, kalemini kullanabildiği kadar kaydeden Beşir Fuad'ın genç yaşta intihar etmesi dönem Türkiye'sinde dikkat çeker. Okay, titizlikle hazırladığı çalışmasının adını “Beşir Fuad: Türkiye'de Pozitivizm ve Natüralizmin İlk Mübeşşiri” koyar. Kendi dünya görüşüne çok uzak bir aydın üzerine böylesine objektif çalışma yapması önemlidir. Bu doktora tezi 1969 yılında “Beşir Fuad, İlk Türk Pozitivist ve

1 Okay, O., *Abdülhak Hâmid'in Romantizmi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1971, s. 55.

Natüralisti” adı ile Dergâh yayınlarından çıkar.

Doçentlik çalışması olarak 1975 tarihinde tamamladığı “Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Midhat Efendi”, Türk Edebiyatı’nda Midhat Efendi üzerine yapılan kapsamlı ilk çalışma olma özelliğine sahiptir. Ahmet Midhat ve eserleri üzerine yapılan çalışmaların pek çoğuna doğrudan ya da dolaylı olarak kaynaklık eder. Aynı yıl Hüseyin Ayan’la birlikte, Ebüzziya Tevfik ve Tahir Olgun tarafından hazırlanmış olan Şeyh Gâlib’in “Hüsn ü Aşk” adlı eserini Latin harflerine aktarır. Bu çalışma Dergâh yayınlarından çıkar.

1989 yılında Mehmet Âkif üzerine uzun yıllara dayalı çalışmasını tamamlar: “Mehmet Âkif, Bir Karakter Heykelinin Anatomisi”ni bitirir. Bu kitabı Akçağ tarafından yayımlanır. Eserde Âkif’in Resmi Biyografisi, Karakteri, Tarihi ve Siyasi Şahsiyeti, Edebî Hayatı ve Sanatı, Safahat, Cemiyet Meseleleri Karşısında, İslâm İdeali, Kader ve İdare Meseleleri Karşısında, Destan ve Hamaset Şairi Âkif, Dini Lirizm yahut Duanın Şiiri adlı başlıklar yer alır. Millî şair için tespiti şudur: “Âkif, hayatı boyunca, belli ahlâki prensiplerin adamı olarak yaşamış bir karakter adamıdır. Dostları arasında her zaman dürüst ve sözüne güvenilir bir insan olarak kalmıştır. Bütün Safahat’ında, nesir yazılarında ve va’zlarında ortaya koyduğu İslâmî Prensipere, husûsî hayatında da son derece bağlı kalmıştır.”² Safahat’tan örneklerle Mehmet Akif’in özünü sözünün, sözünü de fiillerinin örtüştüğünü anlatmaya gayret eder. İslam idealini kendine şiar edinen Millî şairin doğrudan İslami şiirler yazmasa bile felsefî dayanak olarak bu dini kendine ve şiirine ölçü aldığını düşünür. Dua ve niyaz içeren şiirlerinde lirik, toplumsal boyutlu olanlarda ise didaktik bir şair kimliğiyle okuyucuları karşısına çıktığını belirtir.³

1969-1987 yılları arasında çeşitli dergilerde yayımladığı yazılarından bir seçme yaparak 1990’da “Sanat ve Edebiyat Yazıları” adlı eserini yayımlar. Dergâh yayınlarından çıkan bu eseri iki bölümden oluşur. İlk bölümü daha çok edebiyatın estetik yönü üzerinde duran yazılar oluşturur. Edebiyatın Üstünlüğü, Gücü, Zaafı, Şiir Sanatı; Millî Edebiyat, Edebiyatımızda Batılılaşma, Eski- Yeni Kavgası ilk bölümün konu başlıklarıdır. Eserin ikinci bölümünde ise sanatçılar ve onların sanatlarına değiniler bulunur. Yunus Emre, Nefî, Bâkî, İbrahim Hakkı, Tevfik Fikret, Ahmet Mithat, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Mehmet Âkif’in şiirleri ile ilgili konular, Ahmet Mithat Efendi çevresinde konular, Peyami Safa’nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu bu bölümün başlık ve konularını oluşturur. “Sanat ve Edebiyat Yazıları”ndaki başlıkları irdelerken tercih ettiği metot ve yaklaşımlar için şunları kaydeder: “Yoruma ağırlık veren, hattâ deneme türü sayılabilecek yazılarda bu cildin içinde yer almıştır. Öncekilerin, konuyla ilgilenen araştırmacılara faydalı olacağını ümid ederim. İkindilerin

2 Okay, O., *Mehmet Âkif Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1989, s.13.

3 A.g.e., s. 46.

ise sanat, edebiyat, bilhassa edebiyatın dili üzerinde düşünmek isteyenler için bir takım küçük dikkatler ve vesileler doğuracağına inanıyorum.”⁴

1990 yılında yayımladığı diğer çalışması, Erzurum Atatürk Üniversitesi yayınlarından çıkan “Yeni Türk Edebiyatı Ders Notları, Tanzimat Edebiyatı”dır. 2005 yılında yayımladığı, “Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı”nın ilk nüvesidir. Bu ders notlarının giriş bölümünde edebiyatımızın Batılılaşması, yenileşmesi, türlerin ve dilin değişmesi üzerinde durulur. İki bölümden oluşan çalışmanın ilk kısmında Tanzimat hikâye ve romanı anlatılır. Avrupa edebiyatında hikâyede, Halk ve Divan edebiyatında hikâyeye dair değinilerin ardından Tanzimat döneminde meydana gelen yeni hikâye anlayışını irdeler. Ahmet Mithat ve Namık Kemal bu bölümde değerlendirilen edebiyatçılardır. “Yeni Türk Edebiyatı Ders Notları, Tanzimat Edebiyatı”nın ikinci bölümde ise Tanzimat dönemine ait metinlere geçilir. Bu bölümde Âkif, Şinâsi, Ziya Paşa, Namık Kemal’in eserlerinden kesitlere yer verilen çalışmada, Türk edebiyatının yenileşmesinde basının rolü, onun aracılığıyla edebiyatın halkla ilişkisi önemlidir. Hoca bu hususta şunları kaydeder: “Tanzimat devrinde edebiyatla sosyal vakıanın bu kadar iç içe ve birbirinden ayrılmaz oluşunun, birçok sebebi arasında, belki en önemlisi bu edebiyatın basın dediğimiz hadiseyle âdetâ paralel bir yürüyüşü olmasıdır. İlgili bahiste görüleceği gibi basın, yapısı itibarıyla halka açılmak, meselelerini halkınkilerle birleştirmek zorundadır. Birçok edebi tür için, edebiyatçıların yayın alanı da bu devirde basın (kitaptan ziyade gazeteyi ve dergiyi kastediyoruz) olmuştur. Basının ve edebiyatta yenileşmenin hemen hemen beraber başlayıp, el ele büyüdüğü Tanzimat devrinde, edebiyatın, halkla yeni toplum meseleleriyle haşır-neşir olması kadar tabii ne olabilir?”⁵

Orhan Okay, ömrü boyunca okumayı kendine şiar edinmiş bir ilim adamıdır. Okudukları birikim hazinesini her geçen an zenginleştirir. Edindiği kitabî ve şifahî ilimler âlemi, ahvali ve edebiyatı idrakinde etkili olur. Donanımın farkındalığı dikkatlerden kaçmadığı için kendisinden sıklıkla yazı talep edilir. Kendileri de bu talepleri olabildiğince geri çevirmez. Bu bağlamda birçok dergi ve gazetelerde makale, deneme, sohbet tarzında yazıları yayımlanır. Prof. Dr. Mustafa İsen’in gayretleriyle bir araya getirilen yazıların bir kısmı, 1991’de Akçağ yayınlarından çıkan “Kültür ve Edebiyatımızdan”dır. Farklı yazıların bir araya getirildiği eserin takdim kısmında Okay, “Geçen yıl gün ışığına çıkan “Sanat ve Edebiyat Yazıları”nın dışında kalan bazı makaleler, çeşitli konularda yapılmış mülâkat ve soruşturmalara cevaplarla, o kitabımın hazırlanmasından sonraki yazılarım bu cildin içinde yer almıştır. Önceki kitabım daha

4 Okay, O., *Yeni Türk Edebiyatı Ders Notları Tanzimat Edebiyatı*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1990, s. 5.

5 A.g.e., ss. 2-3.

akademik seviyede inceleme ve araştırmaları ihtivâ etmesine mukabil, bunda, yoruma daha açık yazılarla deneme ve sohbetler bulunuyor.”⁶ sözleriyle eserin içerdği konuların çeşitliliğini izah eder. İmladan, Namık Kemal’in milliyetçiliğine; Yunus Emre’den Nurettin Topçu’ya edebiyatın ve kültürün meselelerine, şahsiyetlerine dair düşüncelerini bu kitapta bulmak olanaklıdır. Eserin son bölümünde Rıdvan Canım, Ramazan Korkmaz ve diğer akademisyenlerle yaptığı röportajlar yer alır. Röportajlarda yöneltilen sorulara verdiği cevaplar okuyanlarda ufuk açıcı niteliktedir.

Orhan Okay’ın ders notları olarak birleştirip yayınladığı eserlerinden bir diğeri 1992’de Atatürk Üniversitesi yayınlarından çıkan “Servet-i Fünun Şiiri” adlı ders kitabıdır. Servet- i Fünûn bilindiği üzere, Türk edebiyatında roman başta olmak üzere, hikâye, şiir ve tenkidte önemli gelişmelerin yaşandığı bir edebî dönemdir. Bu ders kitabında Servet- i Fünûn edebiyatının kuruluşu, hususiyetleri ve şahsiyetlerini anlatır. Tevfik Fikret’in şiirlerinden örneklere yer verir ve kimi şiirleri tahlil eder. Bu edebiyat topluluğunun dili üzerine yaptığı şu tespiti değinilerinden bir kesit olarak buraya aldık: “Tanzimatta, bilhassa Şinasi-Ziya Paşa-Namık Kemâl devrinde tedrici bir gelişme gösteren dilin sadeleşmesi veya konuşulan dile yaklaşılması Servet-i Fünûncularda yeniden ağır bir Osmanlıcaya dönüşmüştür. Herkes tarafından anlaşılma yerine, ahenk bakımından veya diğer sanat ve estetik açılardan, en güzel kelimeleri bulmak için gayret gösteren Servet-i Fünûncular, o zamana kadar kullanılmayan pek çok kelimeyi eski lügatlerden çıkararak şiir ve nesirlere geçirdiler.”⁷ Şiir estetiğini daha çok dil üzerinde inşa eden Edebiyat-ı Cedide edebiyatımızın yenileşmesinde önemli bir evredir.

2001 yılında “Silik Fotoğraflar”ı yayımlar. Orhan Okay bu eserinde özellikle tanıdığı, sohbet ve ilim dairesinde bulunduğu önemli şahsiyetler hakkındaki intibalarını kaydeder. Eser, bir portre kitabıdır. İçerisinde kimi şahısların vefatı, ölüm yıl dönümlerinin de olduğu Silik Fotoğraflar’da Tahir Olgun, İstanbul Mektupçusu Osman Nuri Ergin, Küllüknâme şairi Kesriyeli Sıtkı Akozan, Reşat Ekrem Koçu, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Âsaf Hâlet Çelebi, Peyami Safa, Süheyl Ünver, Celâlettin Ökten, Rahmi Eray, Remzi Oğuz Arık, Fethi Gemuhluoğlu, Ferruh Bozbeyli, Cahit Okurer, Nevzat Yalçıntaş, Faruk Kadri Timurtaş, Muharrem Ergin, Halim Özyazıcı ve daha birçok tanıdığı isimlerin dünyasındaki yerlerine değinir.

Orhan Okay, şehir monografisi tarzında kaleme aldığı diğer eseri “Bir Başka İstanbul”dur. 2002 yılında Kubbealtı Neşriyat’ından çıkan bu kitabında İstanbul’un yiten ve gitmekte olan değerlerine, değişimine dikkat çekmeye çalışır. Dünyada bu denli büyük ve tarihî hiçbir şehrin başına gelmeyecek felaketleri İstanbul’un yaşadığını, nazik bir dille de

6 Okay, O., *Kültür ve Edebiyatımızdan –Makaleler Denemeler Sohbetler-*, Akçağ Yayınları, Ankara., 1991, s. 5.

7 Okay, O., *Servet-i Fünun Şiiri*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1992, s. 11.

felaketlerin reva görülmesine üzülmür. Eskiden olduğu gibi güzel semtlerin, mahallelerin, sokakların hatta o güzel insanların kalmayışını, eski İstanbul ile yeni İstanbul'un karşılaştırmasını yaparak göstermeye çalışır.

2004 yılında Hece yayınlarından çıkan “Poetika Dersleri”, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri derslerinde öğrencilerinin tuttuğu notların genişletilip özgün bir metne dönüştürülmüş hâlidir. İlk olarak “Poetika Denemeleri” adıyla, 1987-1993 yılları arasında Yedi İklim dergisinde yayımlanan bu seri yazılar daha sonra “Poetika Dersleri” adıyla kitaplaştırılır. Türk Dili ve Edebiyatı kürsülerinde yıllardır verdiği şiir poetikası derslerinin muhassalası olan bu kitap, alanının yegâne bir eseri olur. “Poetika Dersleri”nde ağırlıklı olarak Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri'nin üç önemli şairi olan Ahmet Haşim, Orhan Veli ve Necip Fazıl'ın şiir poetikalarını irdeler. Orhan Veli'nin Garip Mukaddimesi'nde ortaya koyduğu şiir anlayışı, daha çok kendilerinden önce ve dönemlerinde yazılan, geleneğe bağlı şiiri yermeye dayalı olarak kaleme alınmıştır. Dolayısıyla yapıcı değil yıkıcı bir üsluba sahip, şiirin ne olması gerektiği yerine ne olmamasına odaklı bir metindir. Orhan Okay bu şiir hareketinin oluşumu ve Türk şiirine katkılarını yadsımamakla birlikte bir manifesto özelliği taşıyan Garip Mukaddimesi'nde sergilenen yıkıcı ve yok sayan şiir anlayışını eleştirir. Bu mukaddimenin yapıcı olmayan anlayışı ve dili; Ahmet Haşim'in Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar adlı poetik yazısının şairin şiiri gibi muğlak olduğunu üzerinde durur. Son olarak irdelediği poetik yazı, Necip Fazıl'ın Çile'de yer alan Poetika'sı olur. Şiirin ne olmaması gerektiği yerine daha çok ne olması gerektiğine odaklanan bu uzun soluklu yazı şiir heveslilerine yol gösteren bir özelliğe sahiptir. Şiir sanatı hakkındaki bu yazı şiir sanatı için eskilerin deyimiyle efradını cami, ağyarını mâni olarak bütünlüklü, olumlu bir şiir mülâhazasıdır.

Orhan Okay'ın 2005'te yayımlanan “Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı”, daha önce Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde ders kitabı olarak yayımladığı “Tanzimat Edebiyatı” ve “Servet-i Fünun Edebiyatı” adlı çalışmalarına kapsamlı ilavelerde bulunduğu bir edebiyat tarihidir. Diğer akademik çalışmalarında olduğu gibi bu eserinde de çok keskin yaklaşım ve tespitler yerine kendi deyişiyle ihtiyatlı, ilmi bir metodu benimser. “Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı”nda, 1839 Tanzimat Fermanı ile resmi bir hüviyet kazanan yenileşmenin Tanzimat edebiyatını netice veren sürecini ele aldığı Batılılaşma Devri Fikir Hayatı Üzerine Bir Deneme adlı giriş kısmı önemlidir. Derinlikli ve oylumlu bu yazıda medeniyet dönüşümünün fikrî, sosyal ve edebî irdelemesi yapılır. Edebiyat tarihi olmanın yanı sıra edebiyatın temel meselelerini konu edinildiği “Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı”, Hocanın üniversite kürsülerinde yarım asrı bulan edebiyata dair deneyim ve birikimlerini içerir. Kitapta II. Abdülhamid Dönemi Edebiyatı başlığında Ekrem, Hâmid, Sezai yahut Tanzimat Edebiyatı'nın İkinci Nesli; Ara Nesli; Edebiyat-ı Cedide gibi alt başlıklar yer alır. Orhan Okay'ın diğer bilimsel çalışmalarında olduğu gibi edebiyat tarihçiliğinde

kendisine temel aldığı argüman, kaynaklara dayalı metodik yaklaşımdır. Hocası Mehmet Kaplan'dan aldığı ilmî disiplinin izlerini “Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı”nda sürmek olanaklıdır.

Orhan Okay'ın en önemli eserlerinden birisi de doğduğu ve yetiştiği semtin kendi dünyasındaki yüzünü betimlediği “Balat”tır. 2009'da yayımlanan ve bir şehir monografisi olan eserde Okay, tarihî semti geçmişiyile, insanları ve sanatkârlarıyla anlatır. Heyamola yayınlarından çıkan “Balat”ı okurken hocası Tanpınar'ın “Beş Şehir”deki üslubu anıştıran bir üslupla karşılaşırız. Çocukluk yıllarında semtteki komşuluk bağının çok güçlüyken, günümüzde bu bağın bitmesine kendisi gibi kuşağından bugüne kalanlar da üzülür: “Kim bilir ne zamandan beri yaşlı İstanbullular, daha sonra da taşra kasabalarından gelip İstanbul'a yerleşen orta yaşlılar sık sık şunu dile getirmişlerdir: ‘Eskiden bütün mahalle birbirimizi tanırdık. Şimdi alt katta oturan üsttekini bilmiyor. Kapısını tıkatıp yardım isteyeceğimiz kimse kalmadı.’”⁸ Eserde sıkça geçmişle an arasında karşılaştırmalar yapan Orhan Okay çocukluk ve ilk gençlik yıllarının güzel günlerine göndermelerde bulunur, nasıl bir ortamda doğup büyüdüğünü anlatır. Balat, hoşgörülü ve mütevazı şahsiyetinin oluşumuna önemli katkıda bulunan bir semttir. Hocanın geçmişinden izlerin hemen her cümleye sindiği eser, deneme üslubuyla yazılmış güzel bir semt monografisidir. Hatıralarının sayfaları arasından seçtiği sahneleri okurunun bilincinde canlandırmaya çalışarak geçmişle bugün arasındaki farkı anlamasına yardımcı olmaya çalışır.

Orhan Okay'ın kadim dostlarından, Dergâh yayınlarının sahibi, Ezer Erverdi, hazırladığı “Orhan Okay Kitabı”nı 2011 yılında sahibi olduğu yayımlar arasından çıkarır. Eserde Hocanın ilmî disiplininden, edebiyata olan düşkünlüğünden ve şahsına münhasır özelliği üzerinde duran yazılar yer alır. Mehmet Kaplan çizgisinde, akademik camiada birçok hoca yetiştirdiği anlatılır.

2013 yılında Dergâh yayınlarından “Kâğıt Medeniyeti” adlı bir deneme kitabı yayımlar. Eserin ön sözünde “Denemeler kitabımın adını ‘Kâğıt Medeniyeti’ koyarken belki birçokları için çağımızın bilgisayar çağı olduğunu düşünmedim değil. Bilgisayar, ‘genel ağ’ teriminde kullanıldığı gibi gerçekten bir ağ gibi dünyamızı, belki kâinatımızı sarmış. Örumcek ağ gibi dersem ona biraz da olumsuz bakışımı galiba daha iyi ifade etmiş olacağım.”⁹ demektedir. Denemelerin içindekiler bölümünde Kültür, Kâğıt Medeniyeti, Teknoloji, Siyaset, Toplum gibi üç büyük başlık bulunur. Kültür başlığı altında Kültür ve Medeniyet, Halk Kültürü gibi yazılar yer alır. Kâğıt Medeniyeti başlığı altında ise Okumayan Toplum, Kitap Sevdası, Gerçek Okumak, Popüler Edebiyat, Çiçek Medeniyeti ve daha birçok deneme yer almaktadır. Son büyük başlık olan Teknoloji, Siyaset, Toplum’ da ise Bilgisayarlı Aydın Ufuklar, Kapitalist Karıncalar, Demokrasi Sancıları, Şiirin Başına Gelen gibi yazıların olduğu görülür. Orhan Okay, bu

8 Okay, O., *Balat*, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2009, s. 79.

9 Okay, O., *Kâğıt Medeniyeti*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013, s. 5.

denemelerinde topluma farklı bir bakış açıdan yaklaşarak ve teknolojinin toplum üzerindeki etkilerine değinir.

Türk Edebiyatı'nda, kendi tabiri ile Hülya Adamı olarak bilinen Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Okay'ın üniversiteden hocasıdır. Romancılığı, şairliği, denemeciliği, hikâyeciliği ve edebiyat tarihçiliğiyle Türk Edebiyatı'nda ayrı bir yere sahiptir. Tanpınar, yaşadığı dönemde ihmal edilmiş birisidir. Orhan Okay, hocası üzerine yaptığı çalışmalarla birçok araştırmaya kapı aralamıştır. Hocasını “erişilmez ve yaklaşılmaz bir yerde”, “şairane ve sanatkârca” görür. Orhan Okay'ın çalışmalarında kullandığı sanatkârane üslupta, hocası Tanpınar'ın etkisi büyüktür. 2010 yılında Dergâh yayınları arasında çıkan “Bir Hülya Adamının Romanı: Ahmet Hamdi Tanpınar” büyük sanatçı üzerine yapılmış en kapsamlı monografidir. On yılları içine alan Ahmet Hamdi Tanpınar birikim ve kayıtlarını eserde bulmak olanaklıdır. Okay bu çalışmasında Tanpınar'ın sadece resmî kayıtlara girmiş biyografisine yer vermez, aynı zamanda onun iç dünyasına da ayna tutar. Bunu yaparken doğup büyüdüğü mekânlar, bilgi kaynakları, ailesi ve aile çevresi, eğitim gördüğü okullar ve ilişki içinde olduğu insanlar, yitip giden dostluklar, yalnızlıklar, zaafı, çelişkileri, kişilik erozyonuna varan bunalımları iç diyalogları bir bütün olarak ve ustaca sentezlenerek okurlara sunulur. Bu bakımlardan Tanpınar monografisi Okay'ın ifadesiyle “tam bir hayat hikâyesi değildir.” Ama bu çalışma sosyoloji, edebiyat tarihi, edebî tahlil, ruhbilimsel tahlil açısından zengindir. Böylece Tanpınar, okurlarının karşısına Orhan Okay sayesinde farklı bir açıdan, iç dünyasıyla da çıkar. Günlüklerinden yola çıkarak hocasının yaşadığı dönemde itibar görmemesinden değinen Okay, onun sanatında kendine özgüllüğüne dikkat çeker. Özellikle hikâye ve romanlarında kendi ya da olmak istediği şahsiyetinden izlere rastlanan Tanpınar'a da değinen Orhan Okay, bu çalışması ile farklı Ahmet Hamdi Tanpınar okunmalarına kapı aralar.

Necip Fazıl, çocukluğundan itibaren hayran olduğu bir şairdir. Onun şiirlerini çocukken ezberler ve zihninde büyüleyici sözler olarak anımsar. İlk gençlik yıllarından itibaren tasavvuf kültürüne duyarsız kalmayan bir aydın olarak Yeni Türk edebiyatının büyük mistik şairlerinden olan Necip Fazıl'ın şiiri ve tasavvufi kimliği, çocukken başlayan ilgisinin devamını sağlar. 1934 sonrası şiirlerinde ve yaşamsal duruşunda önemli değişiklikler yaşayan Kısakürek özellikle edebiyat çevresinde uzun süre gözden ırak tutulmaya çalışılmıştır. Şaire bir anlamda bedel ödetme anlamına gelen bu gelişmeler zaman içerisinde Orhan Okay'ın bu şairin şiirine ve sanatçı kimliğine olan dikkatini yoğunlaştırmasına neden olduğu düşünülebilir. Mehmet Kaplan, hazırladığı lise ders kitaplarında Necip Fazıl'ın şiirlerine müfredat gereği yer verir. Ancak akademik anlamda Orhan Okay, 1970'li yıllardan itibaren üniversite kürsüsünde Kısakürek'in şiirlerini anlatmaya başlar. Böylelikle Necip Fazıl'ın edebiyat camiasında resmî olarak tanınmasında büyük bir katkı sağlamış olur. İlerleyen yıllarda derslerinde şiirine ve poetikasına değindiği Necip Fazıl'ın daha çok şiir sanatı üzerine

yazılar kaleme alır. Yüksek lisans öğrencisi İbrahim Kavaz'a, "Necip Fazıl'ın Şiirlerindeki Değişmelerin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisan tezi hazırlatır ve bu çalışma 1985 yılında tamamlanır. 1970'lerde başlayan ve artarak devam eden Necip Fazıl ile ilgili çalışmalarını kitap boyutunda, 1987 yılında "Necip Fazıl Kısakürek" adıyla yayımlar. Eser, Kültür Bakanlığı yayınları arasından **çıkır**. Bu tarihten sonra kaleme aldığı Necip Fazıl'ın sanatı bağlamındaki akademik yazılarını 1987'de çıkan kitabına ilave edip, bir anlamda genişleterek 2014 yılında "Necip Fazıl -Sıcak Yarada Kezzap" adı ile okuyucularına sunar. 1954 yılında İstanbul dergisinde yayımlanan bir kitap tanıtımı ile başlayan Necip Fazıl ve şiiri ile ilgili yazılarına "Necip Fazıl- Sıcak Yarada Kezzap" ile son şeklini verir.

Günümüzde son basımı 2014'te Dergâh yayınları arasından çıkan çalışmalarından bir diğeri de "Edebiyat ve Edebî Eser Üzerine"dir. Orhan Okay'ın son yirmi yıl içerisinde yazdığı makalelerinden ve bildiri metinlerinden oluşan bu eser, alana katkısı açısından oldukça önemlidir. Çalışmada eski ve yeni edebiyattan birçok sanatkâr hakkında araştırma ve yorumlar yer alır. Bunlardan bazıları Fuzûlî, Şeyh Gâlib, Namık Kemal, Ahmed Midhat, Beşir Fuad, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Yakup Kadri, Asaf Halet Çelebi, Samiha Ayverdi ve Mehmet Kaplan gibi isimlerdir. Orhan hoca edebiyatımızda Batılaşma hareketi olmasaydı, edebiyatımız kendi içerisinde bir hamle yapıp değişebilir miydi gibi sorularla, edebiyattaki bazı problemlerin üzerinde de durur.

Orhan Okay, lise yıllarından beri etkilendiği hocası Nurettin Topçu'nun kendisine gönderdiği mektupları "Anadolu'dan Hatıralarla Nurettin Topçu'nun Mektupları" adı adıyla 2015'te Cümle yayınlarından çıkar. Eserde, hocasının kendisine gönderdiği on sekiz mektup dışında, Topçu ile anılarını ve özellikle de Anadolu'daki hocalığına dair intibalarını okuyucuları ile paylaşır.

Henüz lise öğrencisiyken Behice Kaplan aracılığıyla tanıdığı, daha sonra asistanı olacağı hocası Mehmet Kaplan'ın akademik kimliğinin oluşumunda önemli yeri vardır. Hocasının kendisinde bıraktığı intiba, anıları ve mektuplarını "Mehmet Kaplan'dan Hatıralar... Mektuplar" adıyla Türk Edebiyatı Vakfı yayınlarından 2003 tarihinde çıkar. Bu kitapta yer alan anılardan hoca- talebe münasebetinin önemi; mektuplardan hoca-talebe yazışmasındaki nezaketin, kültürün yanı sıra ilmî pek çok mevzular mektupların tatlı üslubu ile meraklılara sunulur.

Orhan Okay'ın kaleme aldığı önemli eserlerinden "Bir Başka Paris" 2016 yılında Dergâh yayınlarından çıkar. Kitapta, 1963 ile 1965 yılları arasında bulunduğu Avrupa'nın bu kültür başkentine dair izlenimlerini yanı sıra kendi çektiği zengin fotoğraflarla görselleştirir. Kentin parkları, ormanları, arka sokakları, canlılığı, eğlence yerleri, estetik vitrinleri ve zarif insanları dikkatini çeken önemli hususiyetleridir. Tanzimat ile resmî boyut kazanan ancak evveliyatı daha önceye dayanan Batılaşmada, Fransa'nın ve başkenti Paris'in devletlilerin yanında Türk aydını üzerinde de etkisi

kaçınılmazdır. Abdülhak Hamit'in hocalarından, Hoca Tahsin'in Paris için söylediği

“Paris’e git hey efendi akl u fikrin var ise

Âleme gelmiş sayılmaz gitmeyenler Paris’e”

mısralar, Türk aydını nezdinde bu rüya şehrin önemine vurgu yapan belki de en dikkate değer ifadelerdir. Bu şehrin edebiyatımız, edebiyatçılarımız ve aydınımız için ne kertede önem arz ettiğinin ayırında olan Orhan Okay'ın Paris’e bakmak isteyenler için görsel şölen tadında fotoğrafların yer aldığı bir kitaptır “Bir Başka Paris”.

Okay'ın vefatının ardından 2017 yılında Âlim Kahraman tarafından yayımlanan “Tanıdığım Orhan Okay Fotoğrafta Kalanlar” adlı eserde Kahraman, Hoca ile İstanbul gezmelerini, dostluğunu ve ona olan hürmetini, muhabbetle anlatır. Kendi ifadesi ile söylemek gerekirse resmen öğrencisi olmasa bile en uzun süreli talebesi olur. Büyüyen Ay yayınlarından çıkan eserde Orhan Okay Hoca'nın kişiliğiyle edebiyatçı kimliğinin oluşumunda kişi ve yerler üzerinde durulur.

13 Ocak 2017 tarihinde vefat eden Orhan Okay için Türk Edebiyatı, Dergâh, Edebiyat Ortamı, Yedi İklim dergilerinde kurduğu dostluklar, öğrencileri ile münasebetleri bağlamında yazılar yayımlanır. Bunları ise genellikle öğrencileri yahut akademik camiadan dostları kaleme alırlar. Şahsiyetinin güzideliği, Türk edebiyatına ve kültürüne katkısı nedeniyle vefatından önce TV programlarında ve çeşitli platformlarda konu edinilen Prof. Dr. M. Orhan Okay daha da değerlendirilecek bir değerdir. Dünyaya geldiği günden itibaren ezelden sahip olduğu eşref-i mahlukat kimliğini yaşamının sonuna değin tekâmül ettiren ve güzel bir iz bırakan kendilerine Mevla'dan rahmet diliyoruz.

Kaynakça

- Okay, O., *Kâğıt Medeniyeti*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013.
- Okay, O., *Balat*, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2009.
- Okay, O., *Mehmet Âkif Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1989.
- Okay, O., *Kültür ve Edebiyatımızdan –Makaleler Denemeler Sohbetler-*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991.
- Okay, O., *Yeni Türk Edebiyatı Ders Notları Tanzimat Edebiyatı*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1990.
- Okay, O., *Servet-i Fünun Şiiri*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1992.
- Okay, O., *Abdülhak Hâmid'in Romantizmi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1971.

Not:

Prof. Dr. M. Orhan Okay'ın biyografisi ve bibliyografyasını hazırlarken, bu sayıda yayımlanmak üzere yazı gönderen kıymetli Hocalarımızdan başta Prof. Dr. Abdullah Uçman olmak üzere Prof. Dr. Osman Gündüz, Prof. Dr. Turan Karataş ve Yrd. Doç. Dr. Tacettin Şimşek Bey'in ufuk açıcı yazılarından istifade edilmiştir.